

jejo v stanju šolstva, ne more riskirati eksperimentov, njena prva naloga je marveč konsolidacija našega šolstva na realni, sigurni podlagi. To je tudi s tem načrtom izvedeno!

V istem poročilu čitamo tudi, da je odklonila večina predlog soc. demokratov in komunistov, s katerimi so hoteli z zakonom zagotoviti revnim šolanje na državne stroške. Ta dogodek me sili k besedi. Šolsko vprašanje se mora brez dvoma presojati ne samo iz pedagoškega stališča, temveč tudi iz socialno-političnega. Socialni razvoj gre svojo pot in nihče ga ne more zadržati. Ako gre svojo naravno, sukcesivno pot, je koristen; ako ga zaviramo, povzročamo izbruhe in ti so lahko katastrofalni (glej Rusijo). Istotako škodljiva pa je nedvoumno tudi prenapetost socializacija! Ljudstvo mora biti za socializem zrelo, da ne pojmuje svobode napačno! Zato je socializacija šolstva prva stopnja socializacije sploh. Tega se je zavedal v splošnem tudi odbor, ko je sestavljal naš šolski paragraf. Dočim so pa soc. demokrati in komunisti hoteli izvesti ta načrt dosledno in izčrpno, se je »večina« zbal zadnjega koraka. Višja izobrazba je doslej vendar več ali manj privilegij premožnejših! To pa ni samo socialna krivica, temveč z ozirom na občutno pomanjkanje razumnosti pri nas tudi kričec anahronizem. Ne vem, česa so se bali bolj: ali prevelikega navala sinov iz revnejših slojev na vplivna mesta, ali pa stroškov, ki bi jih imela država s šolanjem? Toda ta strah je neumestno. Revni dijaki se prerijejo tudi tako skozi šole, toda z velikimi mukami in često z zrahljanim zdravjem; ni čuda, če je potem njihov nastop proti vladajočemu režimu malo preradikalni! Tem potom spravljamo v nevarnost obstoječo red, ne pa, če država ubožnejše pošteno podpira! Istotako je neumestno drugi pomislek, glede finančne strani. Gotovo, predaleč bi šlo, če bi lahko zahteval državno študijsko podporo vsak revni. Razmetalo bi se visoke vsote čisto zastoni. A država naj bi omejila svojo podporo na one slučaje, pri katerih lahko računa na uspeh. Pri presoji bi pač bili merodajni učitelji dotičnega, ali pa — če jim država ne zaupa — posebna komisija. S to uredbo bi dosegla država dvoje: rešila bi lep del socialnega vprašanja in dvignila bi k delovanju nešteto latentnih sil, ki bi ostale sicer neproduktivne. Imel sem učenca, katerega nadarjenost sem občudoval; ker pa je bil viničarski sin, ni mogel iti študirat in zdaj nosi na hrbtu gnojilo v vrh. Z njim je usahnula nedvomno jaka duševna sila. In enakih slučajev je nešteto širom naše domovine! Kaka ogromna škoda za naš narod! Tu — gošpoda — štedenje ni na mestu! Ne drži tudi izgovor, da te uredbe nimajo niti kulturne države. Tam ni tolike potrebe za razumnostjo, saj imajo celo nadprodukcijo!

Resnično, čudim se, da je tista večina s tako lahko gesto rešila vprašanje tako eminentnega pomena!

Opombe k učnemu načrtu za srbohrv. na slov. osn. šolah.

Globok vzdihljaj se mi je izvil iz prs, ko sem prečitala učni načrt do konca: »Tako! sedaj i naša osnovna šola dobi svoj latinski in grški jezik!«...

IV. ŠEGA:

Spomini na Dav. Trstenjaka.

Prvič sva se spoznala s pokojnim Davorinom l. 1905. koncem meseca januarja v Zagrebu, ko je uprizorilo »društvo za unapredjenje Uzgoja« znano razstavo pisarij i. t. d., o kateri razstavi je takrat tudi mnogo pisal naš »Popotnik«. Takrat sem razstavil dokaj risb — seveda orali smo takrat nekateri učitelji »naprednejšega« mišljenja »ledino prostoročnega risanja« — svojih učencev. — Srečal sem slučajno na llici našega Davorina — tako smo ga splošno le nazivali — poznal ga do takrat še nisem osebno; ogovori me ter mi čestita češ, ako Te dr. Amruš, tedanji zagrebški župan, tako odlikuje, moraš že nekaj trajnega napraviti.

In od takrat sva postala pobratima — do njegove prezgodnje smrti in v stalnem pismenem stiku.

Bilo je l. 1906 meseca avgusta. Takrat se je polagal prvi kamen sedanjemu U. J. U. Znamenit dan — je 29. avgust. Vozili smo se v našo sedanjo prestolnico Beograd. Bili smo pač same »stare« hiše: Gangl, Jelenc, Toman, Toničeva in jaz. — Zabavna je bila vožnja tja in seveda tudi nazaj — žal, da smo nazaj potovali bolj raztreseno. V Beogradu smo se sešli z brati iz »kraljevine Hrvatske«.

»Kako to? Motiš se, glej, to je vendar učni načrt za srbohrvaščino!« me je zavrnila moja tovarišica.

»Da, prav imaš,« nadaljevala sem jaz, »delo gre v srbohrvaščini, a vendar se ne motim, kajti predavati jo hočejo v osnovni šoli našim 10letnim paglavčkom, kakor predavajo v gimnaziji mrtve jezike: najprej teorija, potem spet teorija in še enkrat teorija s prevajanjem iz srbohrvaščine na slovenski jezik in nazaj, z izpisovanjem in memoriranjem neznanih besed... to je s tistimi vokabulami, gubečimi v naših gimnazijah mnogo nadobudnih mladeničev, kateri bi i brez njih mogli prinesli korist domovini.« Praktične govorne vaje na temelju jezikovne vadnice se zahtevajo šele za 5. šolsko leto, oziroma za učence, ki se bodo 3. leto učili srbohrvaščino, namesto da bi se delo začelo s praktičnimi govornimi vajami (1. leto pouka) pa seveda ne na podlagi jezikovnih vadnic, ampak nazornega nauka po modernih načelih neofilologije.

Jaz sem že letos začela v IV. razredu osn. šole predavati srbohrvaščino po razgovorni metodi. Iz teorije učenci ne vedo nič razven razlike med formami in slovnico obeh jezikov, katero vidijo samostojno. Cirilico pišemo po genetičnih skupinah, a deca me nepotrpežljivo prosijo, naj jim vendar napišem celo abecedo naenkrat. Šolska dvornica, šolski nameštaj, kučna sprava, naše telo, o zdravju itd. nam mudi dovolj snovi za našo besedo, a psemic koliko znamo naizust!

Zatorej bodoča srbska čitanka naj ne igra glavne vloge pri poduku v srbohrvaščini, prav tako kakor pri poduku v realijah čitanka nima in ne sme imeti prve besede. Posebno pa v III. šolskem letu (oziroma v I. letu poduka v srbohrvaščini) naj se ne začne s čitanjem in pisanjem, ampak z živo besedo, katere glavni temelj naj bo nazorni nauk. Neznane besede naj se ne učijo z memoriranjem, ampak na podlagi praktičnih razgovornih vaj, a le-te naj se ne razprostirajo samo na računstvo, ampak na vse predmete osnovne šole.

V Rusiji so se pred 20 leti učili v gimnazijah francoski in nemški z izpisovanjem in memoriranjem neznanih besed in s prevajanjem. Ko so pa prišli v dotiko s Francozi in Nemci, so bili brezpomočni. V ruski literaturi je mnogo humorističnih knjig in dovtipov, bičajočih to sivolaso metodo. Pripoveduje se n. pr. o dijaku, ki je po cele ure sedel za svojo francosko knjigo in kričal, kolikor mu je dalo grlo: »Bara — nina, nina, nina... le mouton (ovčje meso)«.

Ne vem, kako bodo sestavljene bodoče čitanke in jezikovne vadnice, ampak želeli bi bilo, da bi pod vsakim berilnim spisom bila spretno sestavljena vprašanja, po katerih bi učenec bil primoran pripovedovati vsebino, čeprav z besedami berilnega spisa, no samostojno predelano. Nadalje bi se le ta vprašanja prilagala za pisane vaje, in ker vsak razgovor več ali manj sestoji iz vprašanj in odgovorov, mogli bi tudi učenci drug drugemu postaviti vprašanja, kar jako oživilja jezikovni poduk.

Brez takih vprašanj se bodo pa učili vsebino kar naizust in jo pripovedovali mehanično. O vrednosti ali pravzaprav o ničvrednosti takega znanja pa tovarišem-strokovnjakom ne nameravam govoriti.

In tu se je pokazal naš Davorin kot moža, ki je že takrat bil pravi prerok. Predsedoval je temeljnemu zborovanju sedanjemu U. J. U. ob navzočnosti srbskega, hrvatskega, bolgarskega in slovenskega učiteljstva. Bratje Čehi so prisostvovali temu prvemu vseslovanskemu učiteljskemu zboru. Skala in Černy sta imeni, ki sta dali takratnemu zboru svoj blagoslov.

In še danes mi zvone navduševalne pozdravne besede našega dragega Davorina v ušesih, ko je otvoril prvi naš »jugoslovanski učiteljski zbor.« Tako govoriti je znal edino le on. In ko sem rešil svojo zadačo — bil sem tedaj glavni poročevalec — mi je stisnil roko in rekel: Ivan, za dvajset let si se prehitro rodil. Poznaš Avstrijo, trpela bova za današnji dan, toda ostani trden in dočakaš čas, ko se nama izpolni današnji načrt! Ti ga dočakaš, a jaz ne...

In njegov proroški duh se ni motil. Nepozaben mi ostane tudi zabavni večer tistega dne, ki smo ga praznovali v veliki dvorani Kolarčevi. Navdušenje tako, kakoršnega pozna le brat Srb. — Na stotine tovarišev in tovarišic, med njimi tudi tedanji naučni minister, ime mi je ušlo iz spomina, je plesalo ob zvokih vojaške godbe, kolo, a mi politiki smo imeli svoj zbor v neki postranski sobi. In ko je stopil v našo sredino v polni bojni opravi

Še nekaj! Ko so Rumuni zasedli Besarabijo, so prirejali po mestih in trgih v počitnicah obvezne tečaje rumunskega jezika za profesorje učitelje in uradnike. Udeleženci so dobivali državno podporo s prostim stanovanjem po internatih, gimnazijah in drugih šolah. S knjigami in časopisi pa, ki so bili jako poceni, so nas kar zavalili. In to je bilo 1919. leta, ko je Rumunija še škripala od nemškega poloma, Besarabija pa je bila razrušena od bolševikov!...

Márica II.

(bivša profesorica novih jezikov na ruski državni službi).

DR. IVAN LAH:

Vprašanje učiteljske na Češkem.

Vprašanje o reformi učiteljske izobrazbe se je na Češkem temeljito reševalo že pred svetovno vojno. V »Ped. Razhledih« in v raznih učiteljskih revijah se je o tem mnogo pisalo. Posebno po šolski anketi l. 1908, je postalo vprašanje aktualno in je izšlo o tem par brošur. Toda vprašanje je ostalo vprašanje in ni prišlo do nobene odločitve. Po prevratu se je češkoslovaška republika dobro zavedala, da je šola podlaga njene bodočnosti. Češko učiteljstvo je izvršilo svojo dolžnost. Ni nam treba naštevati, s kako pošteno vrednostjo je šlo učiteljstvo na delo posebno na Slovaškem, kjer ni bilo prej narodnega učiteljstva in kako težek je bil boj za novo šolo in novo vzgojo. Prejšnje šole so bile ali verske (cerkvene) ali državne (mažarske). Oboje je bilo treba spraviti v službo skupne državne misli. Treba je pomisliti samo na težave v našem Prekmurju, da moramo razumeti delo, ki ga je bilo treba izvršiti na Slovaškem.

Republika je znala oceniti to delo, rešila je vprašanje učiteljskih plač — ostalo pa je vprašanje učiteljske izobrazbe. O tem so bili nazori nekoliko različni — prav tako, kakor pri nas. — Dne 21. februarja t. l. se je vršilo v ministrstvu šolstva posvetovanje pod vodstvom dr. Šusteršiča. Pozvani so bili zastopniki učiteljstva, zastopniki profesorjev, univerza, pedagoška društva, zastopniki posameznih čeških in nemških učiteljskih organizacij. Minister je podal pregled celoga vprašanja. Potreba reforme se splošno priznava. Doslej je zbran ves material. Zato je bilo sklicano posvetovanje, da se zasliši zadnje mnenje strokovnjakov in organizacij, predno se sestavi načrt zakona, ki bo predložen skupščini.

Prof. Kadner, vodja pedag. zavoda Komenskega, je na to podal zgodovinski pregled vprašanja in način, kako so druge države to vprašanje rešile. Z vprašanjem učiteljske izobrazbe stoji in pade šolska reforma sploh. Zato je o tem vprašanju danes že obširna literatura. Nekateri so zato, da se ohranijo preparandije, da bodo enake srednjim šolam, tretji so za dvoletni kurz na univerzi, četrti so za univerzo sploh. Prof. Kadner je podal načrte za reformo o Franciji, Švici, Danski, Angliji, Italiji, Španiji, Nemčiji, Avstriji, Jugoslaviji in Ameriki. Zahtevo po univerzi je že l. 1852. na Češkem sprožil Havliček; pozneje jo je Čupr zahteval samo za meščanskošolske učitelje. Državni zakon z leta 1860. priznava možnost takih kurzov na

univerzi, ustanovili pa se niso. Lindner je leta 1874. v »Pädag. Hochschule« zahteval tako vzgojo za elito. »Jednota Komenskega« društvo za reformo šolstva je napravilo o tem podroben načrt, ki so ga sprejele tudi učiteljske organizacije in profesorji — le en del (pod vodstvom prof. Mrazika) je bil za vzgojo na univerzi, kar pa bi bilo na sedanji univerzi nemogoče. Splošni nazor je, da mora dati splošno vzgojo učitelju srednja šola. Strokovno izobrazbo naj da visoka pedagoška šola (dvoletna). V smislu teh nazorov bi bila potrebna reforma srednje šole: vprašanje je tudi, kako naj se uredi 2letna pedagoška visoka šola, na univerzi, ali tudi izven nje. Učiteljev primanjkuje posebno na Slovaškem. Začasno morajo še ostati učiteljska. Oglasili so se k besedi razni govorniki. O principu je vladalo soglasje, tuintam se je povdarjala še kaka posebnost.

Povdarjalo se je, da je reforma potrebna čim prej in naj se ne čaka na reformo srednjih šol. Debata je bila resna in živahna o tem, ali naj bodo pedagoške visoke šole enako vredne univerzam in naj na njih uče visokošolski profesorji, ali le nekaki višji kurzi s strokovnjaki, se je razpredla razprava na razne strani. Konečno se je tudi v tem doseglo soglasje, da minister je obljubil pospešiti delo, da se končno izvrši to o čemer se je že toliko govorilo in pisalo.

Istotako se začenja nova reforma o Franciji. Pierre Dufréne piše v reviji »Education« o nujnosti reforme zaradi važnih splošnih izprememb. Francoska zahteva je: srednja šola in primerni enoletni dvoletni kurzi na univerzi. Vse to kaže, da se bliža reforma res k temu, da preide iz revij — v šole.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

+ Seja ožlega sosveta UJU poverj. Ljubljana napovedana za velikonono počitnice se preloži vsled nastalih ovir na Binkošti. — UJU poverj. Ljubljana.

+ VI. seja ožlega sosveta UJU, poverj. Ljubljana dne 17. februarja 1921. — 1. Poverjenik Jelenc otvoril sejo in govoril posmrtno dne 10. febr. t. l. umrlemu Davorinu Trstenjaku, odličnemu hrvatskemu šolniku, učiteljskemu organizatorju in navdušenemu boritelju za narodno in stanovsko edinstvo. Bil je med prvimi, ki je deloval vztrajno in neustrašeno za naše današnje Udruženje. V znak sočasnja pozove poverjenik navzoče odbornike, da vstanejo s sedežev in da se sočasnje izjavo zabeleži v sejni zapisnik. Zajedno naznanja, da je poslalo UJU, poverj. Ljubljana k pogrebu v Zagreb odposlanca poverj. nam. Antona Gnusa in strokovnega tajnika Rudolfa Dostala.

2. Poverjenik naznanja, da se je razposlala okrožnica vsom okraj. učit. društvom na bivšem Štajerskem v zadevi ureditve nadzorstvenih okolišev in imenovanja okr. šol. nadzornikov.

3. Rešitve vlog viš. šol. sveta: a) v zadevi okraj. učit. konference se sporoka, da se bodo vršile, čim bo poskrbljeno za kritičen potpis in dnevnice, ki so proračunljive za vsak okraj okroglo 50.000 — 60.000 K;

b) v zadevi nameščenja nevalificiranega učiteljstva sporoča viš. šol. svet, da ima tako imenovane vtičave le za toliko časa, dokler za taka mesta niso na razpolago pravilno kvalificirane učne osebe. Kakor hitro okrajni šol. svet take dobi, mora pomožne učne osebe odpustiti. Učna

vi vojvoda Babunski, znani učitelj-četaš, tedaj ni naše navdušenje poznalo nobenih meja.

In ko smo se pobratili po pravi jugoslovanski šegi, je imel naš Davorin govor, da smo vsi jokali. Prepričan sem, ko bi imela takrat avstrijska vlada tako dolga ušesa, da bi segala v Beograd, bi danes ne bil nihče izmed navzočih slovenskih delegatov več v Jugoslaviji.

L. 1908, 12. avgusta smo se sešli z našim Davorinom na vseslovanskem učiteljskem zboru v Pragi. Bili so pač dnevi pravega učiteljskega navdušenja v smislu velikana Komenskega. Zborovali smo na »žofinu«. In prelepi so bili tisti dnevi. Koliko krasnih, seveda za tedanje čase neizvedljivih načrtov, smo tedaj zasnovali, vé le oni, ki je bil takrat navzoč. In da je bil takrat naš Davorin »spiritus agens«, je umljivo samoposebi.

Le žal, da so prehitro minili oni dnevi.

S pokojnim Davorinom sva bila od prvega trenutka, odkar sva se spoznala v trajnem pismenem stiku. S kakim, edino je njemu lastnim, preprostim, a toliko iskrenejšim pismom me je vselej osrečil. Če je izdal kako obširnejše delo. Prosil me je, da mu pismeno izrečem svoje mnenje o tej ali oni razpravi. In rad sem storil to. Glavni njegov organ je bil pač »Napredak«. Tukaj je napisal — lahko re-

čem — na stotine raznih člankov in vsak je izklesan iz granita, trajne vrednosti.

Upam, da najde sposobnega ocenjevalca teh člankov med brati okraj Sotie.

Mnogo lepih člankov je pokojnik obelodanil v priljubljeni mu »Prirodi«. Tu se je pokazal pravega ljubitelja večnolepe narave.

Toda, ko je nastopilo usodno leto 1914., sem moral prekiniti vsako dopisovanje ne le z premmogimi tovariši tam na jugu, temveč tudi s pobratimom Davorinom. Lakonično sem mu sporočil. »Nehaj, moja pisma so pod cenzuro!« In mož — tovariš je umel. A ko sem dobil prelepo spričevalo, da sem »konfiniran«, so romala vsa ona lepa pisma, ki mi jih je pisal pobratim Davorine v dolgi dobi 15 let najinega znanja — v neizprosni ogenj...

In takrat, ko sem jih žgal, sem odkritosrčno rečeno, jokaj, kajti s tem sem uničil tudi dober del svoje najlepše učiteljske dobe — svojo najidealnejšo dobo.

Ko sem se o Veliki noči pretečenega leta vračal iz idiličnega Sarajeva domov, sem hotel obiskati v Zagrebu pobratima Davorina, da se še enkrat poslovim — morda za večno — od njega. Toda, nisem ga dobil doma. — In takrat mi je rekel notranji glas: »Davorina ne vidiš več!«

Slutnja se je izpolnila. —

Naslednik, kje si?